

הרב בן ציון ישראלי
מנהל לימודים בבי"ס למלאכה
כפר חב"ד

עקבות הזוהר והקבלה במשנת הרמב"ם

אין מאמר זה מתיימר להוכיח שספר הזוהר אכן שימש את הרמב"ם כאחד המקורות שמהם בנה את ספריו הגדולים יד החזקה, המורה נבוכים, ועוד, כמו"כ אין המאמר מתיימר להקיף את כל הלשונות והתכנים המקבילים בין הרמב"ם והזוהר, שבעקבותם קראנו למאמר זה "עקבות הזוהר והקבלה במשנת הרמב"ם", וכל מגמתנו כאן היא רק להציג מבחר קטן של "מובאות והשוואות" בין הרמב"ם וספרות הזוהר והקבלה, אותם לקטנו מפי ספרים ומפי סופרים זעיר פה זעיר שם, אשר יש בהם כדי לעורר את העניין ואת הסקרנות של הרוצים לעסוק בנושא הזה ביתר הרחבה ובתוספת העמקה.

אבל הבה נפנה תחלה אל הראשונים אשר מימיהם אנו שותים, ונראה מה בפיהם על השאלה: אם הרמב"ם ידע ולמד את תורת הסוד והקבלה או לא?

תחלה נפנה אל גדול המשיגים על הרמב"ם ביד החזקה הלא הוא הראב"ד, וכך הוא כותב על הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"א ה"ט, (דבריו הובאו בכסף משנה שם) "ופנים ואחור סוד גדול הוא, ואין ראוי לגלותו לכל אדם, ואולי בעל הדברים הזה לא ידעהו" — הרי שהראב"ד מהסס אם לרמב"ם היתה ידיעה בסודות התורה הקבליים או לא.

והנה בעוד שהראב"ד מסתפק בזה, קובע בודאות המהר"ש אלקבץ בפירושו לשיר השירים שהרמב"ם לא עסק בתורת הסוד ולא ידע ממנה. לעומתם כותב המגדל עוז על הרמב"ם בהלכות יסודי התורה שם בזה הלשון:

"ולדעתי שרמב"ם ז"ל ידע בהם בסוף ימיו, שאני מעיד שראיתי בספרד ארץ מולדתנו כתוב במגלה של קלף ישן מיושן ומעושן לשון זה: אני משה בר' מימון כשירדתי לחדרי המרכבה בינתי בעניין הקץ וכו',

מדרש רמב"ם

וקרובים היו דבריו לדברי המקובלים האמתיים שרמזו רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בתחלת פירושו לתורה, וממשיך המגדל עוז שם: גם ראיתי תשובה אחרת ממנו והיה ז"ל מגיד בה שהתחיל לפרש הגדות על דרך נסתר כאשר ייעד מזמן, וכשחזר על הדברים ראה אותם נסתרים כבתחלה לא עלה בידו פרסום בהם. עכ"ל.

גם מתוך דברי הרמב"ם ביד החזקה מוצא המגדל עוז סמוכין לדעתו שהרמב"ם מקובל היה בנסתרות, וזה לשון הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ב ה"ז-ז"א: "כל אלו עשרה שמות שנקראו בהן המלאכים ע"ש עשר מעלות הן וכו'. וכתב ע"ז המג"ע שם: "וזה הלשון מורה כי הרמב"ם היה מקובל בנסתרות אלא שקיים בעצמו מה שאמרו ז"ל והיו לך לבדך כבשים ללבושך". וכדברים האלה כתב ג"כ החיד"א בספרו שם הגדולים בערך רמב"ם ע"ש.

מדרש רמב"ם

עדות נוספת על כך שהרמב"ם היה מקובל גדול אנו מוצאים בדברי האדמו"ר הקודם לבית חב"ד הרי"צ נ"ע בספר השיחות ת"ש עמ' 40 וז"ל שם: יש לנו בקבלה רבי מפי רבי עד מורנו הבעש"ט נ"ע שהרמב"ם היה מקובל גדול אלא שנזהר לא לגלות זאת אפי' ברמיזא (כרש"י ז"ל) היות שבאותה עת היה מסוכן לגלות ענייני קבלה אפי' ברמיזא.

על סמך עדותם ודעתם של גדולי ישראל הנ"ל, על הקשר הנסתר לפחות של הרמב"ם עם תורת הסוד והקבלה, וכיון שספר הזוהר הוא בניין האב ובניין היסוד של תורת הקבלה, ע"כ יש מקום להתחקות אחר "עקבות הזוהר" שמן הראוי שימצאו במשנת הרמב"ם לאור ההנחה הנ"ל.

והרי לקט של מספר דוגמאות שיש בהן כדי לאשש את הדעה שהרמב"ם ראה את ספר הזוהר ולא רק בסוף ימיו, אלא גם בעת שחבר את ספרו ההלכתי — יד החזקה.

וזה לשון הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"א ה"א:

"יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון".

והרי לשון הזוהר ברעיא מהימנא כה:

"פקודא דא קדמאה דכל פקודין... למנדע ליה לקב"ה".

("יסוד היסודות" וכו'. מקביל ל-"קדמאה דכל פקודין", ו"לידע" מקביל, "למנדע". וכו'. ומה שבספר המצוות — כתוב "להאמין" כבר

עמדו ע"ז מפרשי הרמב"ם עיין עליהם. והרב קאפח שליט"א כתב שסבת השנוי, הוא בתרגום לא נכון של המתרגם שלא שלט מספיק בלשון הערבית שבה נכתב ספר המצוות עי"ש, וראה גם ב"לקוטי שיחות" לכ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש לפרשת יתרו תשמ"ה) ^{אוצר החכמה}

וכן דעת הרמב"ם במניין המצוות מצוה ז' הכולל את השבועה בשמו ית' במניין המצוות, וז"ל:

"להשבע בשמו, שנאמר ובשמו תשבע".

(והראב"ד שם השיג על הרמב"ם וז"ל: א"א אינה מן המניין אלא בא להזהיר שלא ישבע באל אחר וכו').

והרי לשון הזהיר ברעיא מהימנא פר' יתרו התואמים את דעת הרמב"ם מלה במלה:

"פקודא יב לאימאה בשמיה באורח קשוט וע"ד כתיב ובשמו תשבע".

או לשון הרמב"ם בהלכות דעות פ"ב ה"ב:

"אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאלו עובד עבודת כוכבים".

(וכתב ע"ז בספר בני בנימין: לא נודע לשון זה בשום מקום שדברו חז"ל מעניין הכעס, עיין שבת ק"ה ונדרים כב, וכמדומני שנמצא במדרש הנעלם, אבל הוא לא היה בימי רבנו כידוע).

והרי לשון הזהיר בפרשת תצוה המקבילים ללשון הרמב"ם:

"כל הכועס כאלו עובד עבודה זרה".

(אמנם על עיקר הערתו של הבנ"ב הנ"ל, כבר ענה הרבי י. קאפח שליט"א בפירושו על הרמב"ם וז"ל: בנוסח רבנו היה לשון זה בש"ס נדרים דף כב, וכמו שכתב הרשב"ש בשו"ת סימן ש"ע וז"ל: כעס בחיק כסילים ינוח, וכל הכועס כאלו עובד עבודה זרה כדאיתא בפרק ארבעה נדרים וכו'. ע"כ, אעפ"כ לא נמנענו מלצטט גם את המקבילה הנ"ל, כיון שעל כל פנים מידי ספק לא יצאנו)

דוגמא נוספת נמצאת בלשון הרמב"ם בהלכות דעות פ"ה הי"א:

"דרך בעלי דעה שיקבע לו אדם מלאכה תחלה, ואח"כ יקנה בית

דירה ואח"כ ישא אשה... אבל הטפשין מתחילין לישא אשה וכו'".

והרי לשון הזהיר חדש בפר' בראשית:

[לדפוס: החכמה]

"ולא כדרך השוטים הלוקחים אשה בתחלה".

ושוב דוגמא אחרת מן הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ח ה"ד וז"ל:
**"וחכמים קראו לה דרך משל לטובה זו המזומנת לצדיקים –
 סעודה, וקורין לה בכל מקום העולם הבא".**

(וכתב ע"ז הראב"ד שם וז"ל: א"א ואם זו היא הסעודה אין כאן כוס של ברכה, וטובה היתה לו השתיקה. ע"כ. וביאר כוונתו הכ"מ שם וז"ל:
 כלומר דאמרינן פרק ערבי פסחים שלעתיד לבא הקב"ה עושה סעודה לצדיקים והוא נוטל כוס של ברכה ומחזיר על כל האבות עד שמגיע לדוד והוא נוטל ומברך. ע"כ. פי' ואלו לפי הרמב"ם שהכל מדובר בעולם הרוחני המופשט, לא שייך ברכה)

והרי דברי הזוהר בפרשת תולדות התואמים את פרוש הרמב"ם במושג "הסעודה":

"סעודת הצדיקים לע"ל תהיה על דרך הכתוב ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו. הצדיקים שזכו נזונים עד ששיגו השגה שלמה בזיו ה', ואין אכילה ושתיה אלא זו, וזוהי הסעודה, ומניין? ממשה, שכתוב בו לחם לא אכל ומים לא שתה, מאי טעמא? מפני שהיה נזון מזיו שלמעלה וכדרך זו תהיה סעודת הצדיקים לע"ל".

ודוגמא אחרונה מדעתו של הרמב"ם בהלכות תפלה פ"ז הי"ז וז"ל:
"סדר תפלות כך הוא... וקורא אח"כ שמע ומברך לפניו ואחריה, ומדלג קדושה מן ברכה ראשונה שלפניה, שאין היחיד אומר קדושה".

(וכתב ע"ז בכ"מ במקום וז"ל: כתב מורנו יצחק אבוהב שבנו של רבנו העיד על אביו שכתב בכתב ידו בתשובה שיחיד יכול לאומרה, אלמא הדר ביה וכו'. ע"כ. ואכן בטור או"ח סימן נט כתב שיחיד אומר קדושה שביוצר, וז"ל: והכי איתא במסכת סופרים קדושה שביוצר יחיד אומר אותה שאינה אלא ספור דברים).

והרי לשון הזוהר בפרשת תרומה התואמים את דעת הרמב"ם במקור (הובא בב"י על הטור):

"קדושה דא דקא מקדשי מלאכי עילאי לאו איהי ביחיד, והא אוקימנא כל קדושה שהיא בלשון הקודש, אסור איהו ביחיד למימר לה".

כבר הדגשנו בפתח דברינו שאין אנו מתיימרים להקיף את הנושא במאמר זה, וע"כ אפי' במעט הציטטות שלקטנו כאן לא הרחבנו את הדיון בהן ולא העמקנו את נתוחן כנדרש, אלא הסתפקנו בהצגתם לפני הקורא כמעט כמות שהן, בבחינת תן לחכם ויחכם עוד מדנפשיה.

ומעניין לעניין באותו עניין ראוי לציין כאן שהרמב"ם כולל את העניינים הנקראים "פרד"ס בכלל התלמוד, וכמ"ש בהלכות תלמוד תורה פ"א הי"א וז"ל:

"וחייב אדם לשלש זמן למידתו... כיצד? היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכה שלש שעות ביום, ובתורה תשע, אותן התשע, קורא בשלש מהן בתורה שבכתב, ובשלש בתושבע"פ, ובשלש מתבונן בדעתו להבין דבר מתוך דבר. ודברי קבלה (=נביאים וכתובים) בכלל תורה שבכתב הן. ופרושן בכלל תורה שבע"פ הן, והעניינות הנקראים פרד"ס, בכלל התלמוד הן".

ולסיום נצטט כאן את דבריהם של שני גדולי ישראל על הקשר החזק בין חכמת הפילוסופיה האלקית – שהרמב"ם היה לכל הדעות מראשי נושאי דגלה – ובין חכמת הקבלה, וכך כותב רבי משה בוטריל בפרושו לספר יצירה:

"חכמת הפילוסופיה האלקית נעולה במפתח הקבלה".

ואילו הרמ"א בספרו תורת העולה מוסיף יותר וז"ל:

"חכמת הקבלה היא חכמת הפילוסופיה, רק שבשתי לשונות

ידברו".

☆ קרית אוננו ☆ חגיגות הרמב"ם ☆ קרית אוננו ☆ חגיגות הרמב"ם ☆

החג חנוכה

מנהלי בית-חב"ד הם ר' יוסף יצחק נפרסטק ור' אהרן הלפרין וחברים בהנהלה שנבחרה הם היו"ר ר' יוסף יצחק אהרונוב, ר' נחום מזרחי, מר רוני צייג ומר אריה ביבר.

כאשר הגיעה הקריאה לערוך סיום רמב"ם בכל מקום היה ברור שגם בקרית אוננו יערך סיום הרמב"ם ברוב פאר והדר. אולם "ההתבססות" של הפעילים במקום עדיין לא היתה מספיקה דיה כדי לארגן את הסיום מבלי סיוע מבחוץ.

בשלב זה נרתם לעזרה הרב"ג ר' שלמה גלעדי, ראש בית מדרש הרמב"ם ברחובות,

10 דקות נסיעה בלבד מפרידות בין המרכז החב"די בארץ ישראל הלא הוא כפר חב"ד, ובין קרית אוננו. ואעפ"כ הפעילות החב"דית משום מה לא התקיימה באינטנסיביות בקרית אוננו, (אם כי היתה פעילות מסויימת) אולי דוקא משום הקירבה היתרה ואולי מסבות אחרות.

עכ"פ עם ההתעוררות והקריאה האחרונה של כ"ק אדמו"ר שליט"א לפתוח בתי חב"ד בכל עיר ובכל מקום, התעוררו כמה אברכים והוחלט על פתיחת סניף צעירי אגודת חב"ד בקרית אוננו.

מיסודה של הליכות עם ישראל קרית א

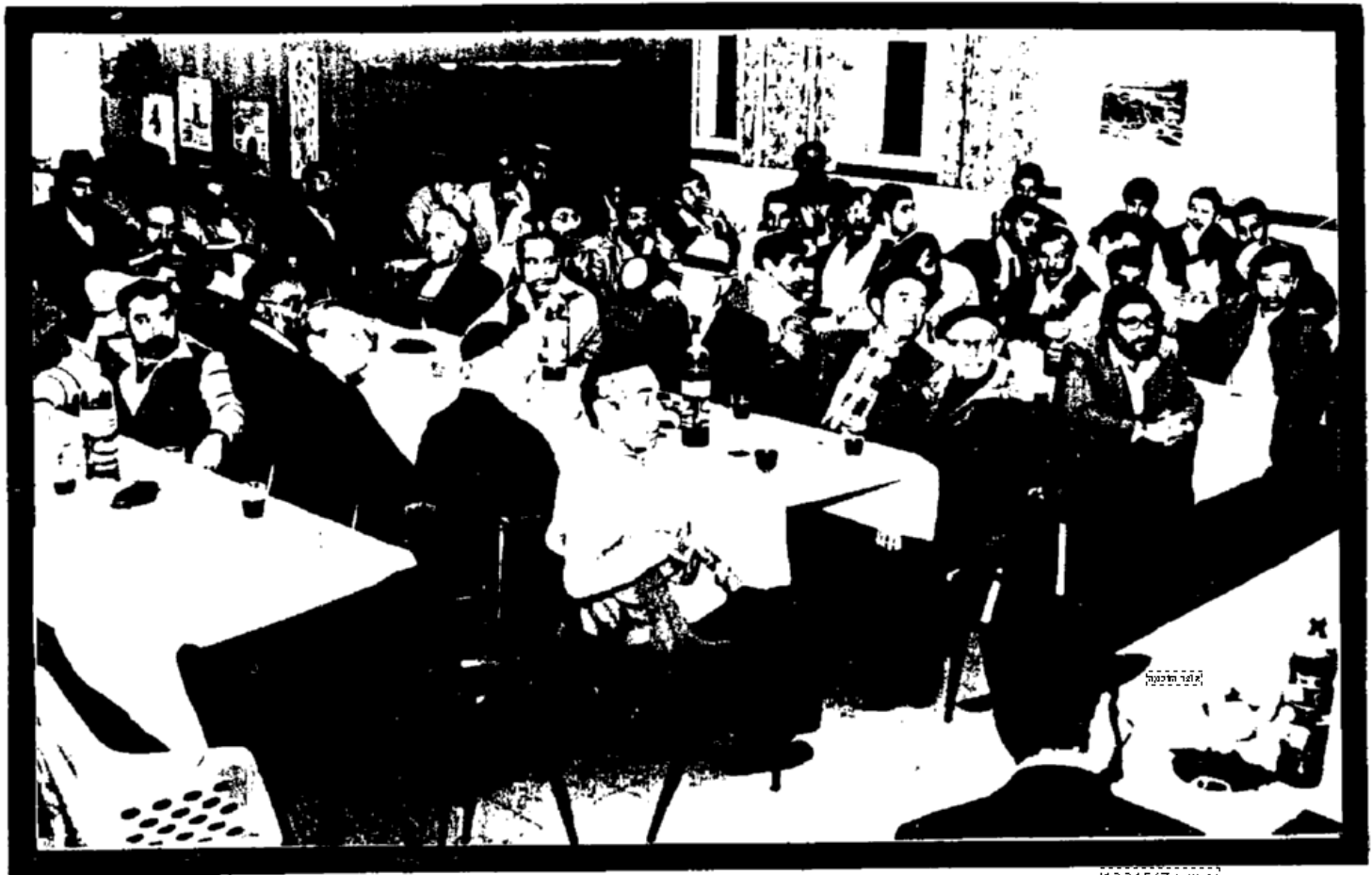
חגיגת סיום והרמב"ם

התנא"ם

קרית אוננו

קרית אונו ☆ חגיגות הרמב"ם ☆ קרית אונו ☆ חגיגות הרמב"ם

תמונה 1234567

בדיחי שי' ובהשתתפות כ-250 איש. ברכות נשאו, רב המקום וסגן יו"ר המועצה, את הסיום ותחילת המחזור השלישי ערך הרה"ג שלמה גלעדי שליט"א ואת הנאום המרכזי נשא הרה"ג ציון ערוסי שליט"א, את הערב הינחה ר' משה גברא שי' מכפ"ח ומקהלת ילדים מקומית הנעימה את הערב בשירי מסורת בתימנית. הסיום התקיים בשיתוף עם "מכון משה לחקר משנת הרמב"ם ועם המחלקה לתרבות תורנית בראשות מר יאיר עוזרי.

המקיים קשרי ידידות הדוקים עם מכון "משה" לחקר משנת הרמב"ם מיסודה של "הליכות עולם" הנמצא בקרית אונו, ובפרט עם העומד בראשו הרה"ג רצון ערוסי שליט"א, וכך בשיתוף פעולה בין האישים הנ"ל נערך הסיום בקרית אונו ביום רביעי ב' דר"ח אדר ב' באולם נשלסק בהשתתפות רב המקום, הרה"ג שמעון פרנקל שליט"א, הרה"ג ציון ערוסי שליט"א, הרה"ג שלמה גלעדי שליט"א, ראש המועצה מר אביגדור ורשא שי', וסגן יו"ר המועצה מר

לעילוי נשמת אוצר החכמה

אבי ר' יעקב בן משה ע"ה
מנדס צאיג

נדפס ע"י בנו
ר' אהרן (רוני) בן שולמית
וזוגתו לאה בת רינה
וילדיהם

שלומית בת לאה

מחיר 125450
רינת בת לאה

מוריה בת לאה

יעקב בן לאה

שיחיו

צאיג

לעילוי נשמת

אבי מורי הרה"צ ר' יעקב ב"ר דוד ע"ה מזרחי
ואחי הרה"ת ר' דוד ב"ר יעקב הי"ד מזרחי

נדפס ע"י בנו

ר' נחום ציון בן חביבה

וזוגתו לאה בת ברכה

1234567

וילדיהם

אסתר דינה בת לאה

מיכל אלטע בת לאה

חיים יעקב ישראל בן לאה

חנה גאלדא בת לאה

שיחיו

מזרחי

1234567

ולזכות אמי שתחי'

הרבנית חביבה בת אסתר מזרחי